

grueles

Een uitgave van de Stichting **Grueles** | maart 2013 | jaargang 33 | nr. 1



grueles

www.grueles.nl



grueles

Een uitgave van de Stichting **Grueles** | maart 2013 | jaargang 33 | nr. 1



Bij de voor- en titelpagina: De Maastrichterweg bij café de Zwaluw.





© Copyright Stichting Grueles - www.grueles.nl

Abonnementenadministratie: Brikkenoven 1, 6247 BG Gronsveld. Tel. 043 - 408 3288. *Secretariaat:* Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. Tel. 043 - 408 2880.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door € 13,50 over te maken op Rabobank rek.nr. 11.75.15.000 of ING 2535375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers € 4,-.



VOORWOORD

Uw vertrouwde voorwoordschrijver Maarten moet ditmaal verstek laten gaan. Overigens zou hij met dit nummer zijn tiende voorwoordschrijversjaar zijn begonnen. Dat is veel, maar nog geen record. Het record is in handen van schrijver dezes, die ruim twintig voorwoordschrijversjaren op zijn naam heeft staan, en voor deze gelegenheid weer even van stal is gehaald.

Een nieuwe Lente, en een nieuwe jaargang. Dat is nu al voor de 33e keer. Dat is veel, maar nog geen record, want we gaan het volgend jaar gewoon door. De wereld zal voorlopig niet vergaan. Dat is afgelopen jaar ook al tweemaal niet gebeurd. Tweemaal? Jazeker. De tweede maal kennen we met z'n allen wel: 21 december. Een Maya-kalender liet het op die dag afweten, met de bekende speculaties over het einde van de wereld als gevolg.

Minder bekend is 27 mei. Een Amerikaans profeet, Ronald Weinland, had de tekenen geduid die voorkomen in de Openbaring van Johannes over de wederkomst van Christus, en kwam tot de conclusie (hem door God geopenbaard) dat dit op 27 mei 2012 zou zijn. Laatste oordeel. Einde van de wereld.

Hoewel Weinland het al overal hoorde donderen in zijn publicaties, is 27 mei geruisloos voorbij gegaan, evenals 21 december.

Een nieuwe jaargang dus, vol met foto's en lezenswaardige artikelen, voor elk wat wils. De redactie wenst ieder veel kijk- en leesgenot en

Zaolige Paose.

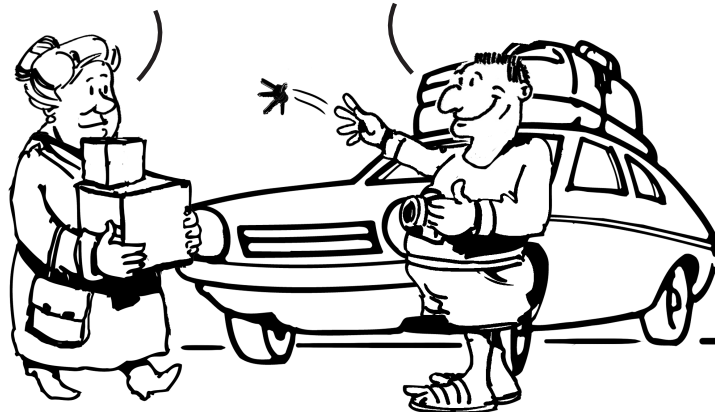
Piet van Caldenborgh

TRENËT & HAJ...

ZIËN BLY MËT HOTEL GROËSELT

*Maog ich
dit jaor
'ns väore?*

*Hié, dich veurs
tot aon 't hotel,
dan väor ich
't lêste sjtök
nao Köbbes!*



DIALECT

Zjwame

Ich wäor ién de moostem niks aon 't oétveure wie Jeanke langs kaom en vroeg wat ich aon 't doén wäor. En ich zaag: 'Niks'.

Doûw zaag Jeanke tiénge mich dat ich mêt 'm mêt môs koëme, 'r zoûw mich get laote zién oe v'r versjrikkelik vèul sjpats aon kôste hebbe. Ich wèit neet of diér 't al wèt, meh Jeanke ês e vrèiselik dik vrönsje van mich en 'r ês altiéd aon 't ète. Meh noé aot 'r niks, 'r haw z'n rése haand ién z'n tés en wie v'r doer de sjtraot lepe, loorde 'r mer toezjoer ateröm es of 'r bang haw dat 'nne ater ôs aon kaom. 'Wat wêls te mich laote zién, Jeanke?', vroeg ich. 'Atrèin', zaag hër.

Wie v'r d'n hook van de sjtraot òm wäore hool Jeanke 'n dikke segaar oét z'n tés. 'Môs te 'ns zién', zaag 'r. 't Ês 'n échte, neet van sjökkelaad'. Noû, dat dy segaar neet van sjökkelaad wäor haw Jeanke mich neet hõvve te zegke want es ze van sjökkelaad wäor gewès haw 'r ze mich neet laote zién want daan haw 'r ze al lang opgëte. Ich voond 'r neet zoe vèul aon want Jeanke haw gezaag dat v'r sjpats zoûwe hebbe. 'En wat goèn v'r daan mêt dy segaar doén?', vroeg ich. 'Wat 'n vraag!', aantwoerde Jeanke, 'oprouke netuurlik, kuke!'

Ich wis neet zoe zièker of dat waol zoe e good idee wäor vuur dy segaar goèn op te rouke want ich haw zoe 'n idee dat papa en mama dao neet kepot van zoûwe zien. Meh Jeanke vroeg mich of papa en mama mich verboëje hawwe

vuur 'n segaar te rouke. Ich daach nao en ich môs touwgëve dat papa en mama mich verboëje hawwe vuur op de mör van m'n kãomer te tèikene, vuur mêt m'n vinger ién m'n naos te vreutele en vuur te vloke meh 't rouke van 'n segaar, dat hawwe papa en mama mich noets verboëje. 'Zuus te waol', zaag Jeanke, 'meh laot v'r toch mer e röstig plèutske opzeuke oe gèine ôs zuút'. Ich sjtelde vuur òm nao de hoésweij van de Peenkert ater ién de straot te goèn. Papa kömp dao noets en Jeanke zaag dat 't e good idee wäor. Bié 't sjop vèur ién de weij heel Jeanke mich ién-ens tinge. 'Hebs te vuur?', vroeg 'r meh ich haw niks bié mich. 'Meh wie môt v'r daan dy segaar rouke?', zaag 'r. Ich sjtelde vuur dat v'r 'nne oppe sjtraot òm vuur zoûwe vraoge. Ich heb dat m'nne papa waol 'ns zién doén en dat ês vuur dich kepot te laachte, want d'n èine menier perbeert altiéd z'nne aansjtèker te laote wërke en dat lök neet doer de weend. Daan gief 'r zyng segrèt aon papa en dè dûijt daan zyng segrèt tiénge dy vaan dè menier aon en dy wörd daan gaans iénèin gedûijd en dat vënd dè menier neet plezierig. Meh Jeanke vroeg of ich soms op m'nne kop wäor gevalle en dat ôs gèine oets vuur zoûw gëve òmdat v'r nog vèul te klejn wäore. Jaomer, want ich zoûw 't sjik gevoonde hebbe vuur de segrèt van dè menier plat te dûije mêt ôs dikke segaar. 'En es v'r noé 'ns zjwëgele goúnge hoële bié Triéneke?', zaag ich. 'Hebs te géld?', vroeg Jeanke. Doûw zaag ich dat v'r allebej get kôste gëve zoe es v'r aon 't ènd van 't jaor doén es v'r

'nne kado vuur juffrouw Plûime géle. Jeanke woerd giftig, 'r zaag dat hër vuur de segaar haw gezörg en noé môs ich de zjwëgele betaole. 'Hebs tich daan vuur dy segaar betaold?', vroeg ich. 'Nèi', zaag Jeanke, 'dy heb ich ién de burroo vaan m'nne pa voonde en m'nne pa rok geng segare en 'r zal noets mërke dat dy segaar weg ês'. 'Es dich neet vuur dy segaar betaold hebs, hôf ich oüch neet vuur de zjwëgele te betaole', zaag ich. Meh op 't ênd gaof ich mer toûw en zaag dat ich de zjwëgele zoûw géle op vuurwaarde dat Jeanke mêt mich ién zoûw goën bié Triéneke want ich sjoéverde mich vuur eleng te goën.

V'r goûngen ién en Triéneke vroeg: 'Wat wêl d'r hebbe, keenderkes?' 'Zjwëgele', zaag ich, 't ês vuur ôs papa's' zaag Jeanke meh dat wäor neet zoe sjlöm want doûw begôs Triéneke waantroûwig te wërde en zaag dat v'r neet mêt zjwëgele mochte sjpuüle, dat ze ôs geng zjwëgele woûw verkoûpe en dat v'r e sjtel dëugenete wäore. Noûw, ich voond 't daovuur e sjtök aordiger wie Jeanke en ich nog keenderkes wäore. V'r goûnge nao boéte en hawwe behuurlik d'n onnöt ién. 't Ês léstig 'n segaar te roûke es te zoe klejn bis!

'Ich heb e nêfke dè bié de verkenners ês', zaag Jeanke, 'en dè hêt mich verteld dat ze liere öm vuur te mäoke mêt twie sjtökskes hoüt'. Ich wis neet dat ze zoe get lierde bié de verkenners meh de môs neet aal gelueve wat Jeanke vertelt. Ich heb nog noets 'nne verkenners 'n se-

gaar zién roûke. 'Ich heb m'n tuút voül van dy segaar van dich' zaag ich, 'ich gaon hëivers. 'Jao, ich begên troûwes honger te kriége en ich wêl neet te läot bié ôs koëme, want v'r hebbe vlaoj', zaag Jeanke. En opens zaoge v'r 'n duuske zjwëgele ién de graof ligke! V'r rapden 't gaw op en zaoge dat nog èine zjwëgel drién zaot. Jeanke wäor zoe bly dat 'r de vlaoj vergaot. 'Laot v'r gaw nao ôs plëutske goën', reep 'r. V'r rende nao de wej en kledderde op de aw ker dy oonder 't sjop sjoûng. Jeanke biët e sjtök van de segaar aof en sjpyden 't oét. "r Zaag dat 'r dat z'nne noonk Lewie al hiel dêks haw zién doén. V'r doge hiel verzichtig mêt ôzze zjwëgel ömdat 'r ôs ejnigste vuur wäor meh goddaank goûng aal good. Ömdat de segaar van Jeanke wäor, moch hër ies. 'r Naom e trëkske, magkde vrëm geluide en zaot gaans oonder de roük. Dat ieste trëkske veel 'm toch get tiënge, 'r môs hooste en gaof de segaar doûw aon mich. Ich naom oüch e trëkske en ich môt zegke dat ich 't oüch neet zoe lekker voond. Ich môs oüch versjrikkelik hooste. 'De wêts neet wie ste dat môs doén', zaag Jeanke. 'Loor nao mich! De môs doer d'n naos roûke'. En Jeanke pagkde de segaar en perbeerde de roük doer z'n naos te laote koëme en dao môs 'r vrëselik van hooste. Ich perbeerde 't op myng bëurt en bié mich gong 't bëter meh ich veulde m'n oüge branne van de roük. V'r môste érg laachte. Zoe rogkde v'r e tiëdsje öm de bëurt wës Jeanke zaag: 'Ich veul mich ién-ens neet good, ich heb gëinen honger mie.' 'r Zaog gël en greun van d'n ëilend en

Dialect



ién-ens môs 'r sjpyje. V'r goejde de segaar weg,
't wäor zjus of ich koelik goûng valle en ich haw
zeen vuur e bitsje te buûke. 'Ich gaon nao
mama, zaag Jeanke en 'r leep weg mêt de han
op z'nne boék. 'Ich deenk dat ich atrèin mer
gèine vlaoj mie ët'.

Ich goûng oüch hèivers. Dat goûng mer
laanssem. Papa zaot ién de kuûke z'n piép te
rouke, mama wäor aon 't sjtrikke en ich môs
sjpyje. Mama wäor érg oongerös, ze vroog wat
ich haw en ich zaag dat 't doer de rouk kaom.
Meh ich kôs 't neet oétlegke van de segaar want
ich môs nog 'nne kier sjpyje. 'Zuus te noé waol'
zaag mama tiënge papa. 'Wie dêk heb ich dich
neet gezaag dat dy piép sjteenk!

En sèr d'n däog dat ich dy segaar gerok heb,
maog papa hié ién 't hoés z'n piép neet mie
aonmäoke.

Mêt daank aon Nikkelakke.

Gilles Jaspars

Tekening: Hans Mulder

Zomervogels, ze zijn er weer.

Mensen die geboren en getogen zijn in Nederland en voor langere tijd verhuizen naar de tropen of subtropen hoor je wel eens klagen dat ze bepaalde zaken missen. Naast drop en hagelslag wordt steevast het gemis van de seizoenen genoemd. Altijd maar zomer, met of zonder regenseizoen, gaat op den duur dus ook maar vervelen. De doorsnee Nederlander, of liever West-Europeaan, is gewend geraakt aan de weersverandering die het wisselen van de seizoenen met zich meebrengt. Met het korten van de dagen neemt het verlangen naar de herfst en de winter toe en andersom, met het lengen van de dagen, stijgt de behoefte naar een milde lente en warme, droge zomer. Maar er is meer dan alleen maar een hogere temperatuur die ons doet uitzien naar de lente en de zomer. Planten, struiken, bomen ontluiken, insecten verschijnen ogenschijnlijk weer uit het niets en zorgen voor de noodzakelijke bestuiving en het nageslacht en dienen als voedselbron voor talloze zoogdieren, reptielen en vogels. Waarschijnlijk is het die samenhang die ons zo naar het voorjaar doet verlangen. Nieuw leven dient zich aan en openbaart zich in allerlei vormen, uitspraken en gebruiken. "Eén zwaluw maakt nog geen zomer" zegt men dan op een mooie voorjaarsdag. De voorjaarspoets, vasten, wilgenkatjes plukken, we doen het

nauwelijks nog maar het staat wel nog in ons collectieve geheugen. Oude voorjaarsgebruiken verdwijnen en maken plaats voor andere lentekriebels zoals het fenomeen "eerste rokjesdag".

Ook de vogelwereld heeft iets met de seizoenen en heeft zich door de eeuwen heen aan die wisselende omstandigheden aangepast. Grofweg is onze vogelwereld te verdelen in drie categorieën: wintergasten, standvogels en zomervogels. Wintergasten zijn veelal de soorten die in het noorden en oosten van Europa en in Siberië broeden en daar de winterse kou en duisternis ontvluchten en kiezen voor het milde West-Europese klimaat. Denk hierbij aan alle soorten ganzen, wilde zwanen, kleine zwanen, pestvogels, kepen en koperwieken. Standvogels blijven het hele jaar in onze contreien aanwezig, al vinden ook bij die soorten geringe verschuivingen plaats. Zo trekt een deel van onze mezen, merels, vinkensoorten en roodborstjes zuidwaarts en worden de opengevallen plaatsen ingenomen door soortgenoten uit het noorden en noordoosten van Europa. Zomervogels ontvluchten massaal de West- en Noord-Europese winter om pas in het volgende voorjaar naar hun broedgebieden terug te keren. Die terugkeer is een van de kenmerken waarmee de lente zich aandient en is sinds mensenheugenis onderdeel geworden van ons bioritme. Het zien van de eerste zwaluw doet

met iedereen iets, vogelaar of niet. En met de zwaluwen strijken ook de andere zomervogels in onze streken neer. Ze zijn in topvorm, zingen uit volle borst en vullen de steeds vroeger wordende ochtenden met een kakafonie van vogelgeluiden. De lente is begonnen!

Astronomisch gezien begint de lente als de dag en nacht even lang zijn. In 2013 is dat exact op 20 maart 12:02 uur. Jaarlijks verspringt die aanvang enkele uren en door het inlassen van één dag eens in de vier jaar in februari blijft men binnen de marge van 20 en 21 maart. Zouden vogels zich alleen laten leiden door het ritme van de daglengte dan zouden ze elk jaar omstreeks dezelfde datum weer in hun broedgebied arriveren. Vele decennia lang is dat ook zo geweest. Studies naar jaarlijks terugkerende natuurverschijnselen, ook wel fenologie genoemd, geven nu echter een ander beeld. Ze tonen aan dat relatief vaste patronen in voorjaarsbloei, het verschijnen van de eerste vlinders en de terugkeer van vogels steeds meer doorbroken worden. Met andere woorden; op de kalender vinden dit soort natuurverschijnselen steeds vroeger in het jaar plaats. Een van de belangrijkste oorzaken hiervan is de klimaatverandering. In Nederland ligt de gemiddelde temperatuur anderhalve graad hoger dan rond 1950. De opwarming gaat gepaard met een sterke toename van het aantal warme dagen en een afname van het aantal koude dagen. Bomen, planten, insecten en vogels vormen als het ware een keten in hetzelfde ecosysteem en

reageren op die temperatuurwijziging en wanneer een schakel niet in staat blijkt zich aan de gewijzigde temperatuur aan te passen, kan dat gevolgen hebben voor de hele keten. Voorbeeld: Het stapelvoedsel voor jonge koolmezen is de rups van de wintervlinder. Uit onderzoek is gebleken dat sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw de rupsenpiek jaarlijks geleidelijk met 0,75 dag is vervroegd. Tot nu toe is gebleken dat de koolmees zich nog niet aan die vervroegde voedselpiek heeft aangepast en komt wellicht daardoor tot mindere broedresultaten. We zijn geneigd te veronderstellen dat de timing van het broedseizoen zó is dat ze jongen hebben op het moment dat het voedselaanbod het hoogst is. Indien vogels aankomen wanneer de natuur al een stuk op gang is, kan dat wel eens nadelig zijn voor hun broedsucces. Maar is dat wel zo? Nadere analyse van de verhoogde voorjaarstemperatuur toont aan dat de temperatuur in het vroege voorjaar minder snel is gestegen dan in het late voorjaar. Insecten zijn in staat om snel te reageren op de meer gestegen, late voorjaarstemperatuur. Als vogels in die periode hun jongen willen hebben, zullen ze vroeger moeten beginnen met de ei-leg. En om eieren te kunnen leggen hebben ze dierlijk eiwit nodig dat ze bij elkaar moeten sprokkelen in het relatief koudere vroege voorjaar wanneer er nog maar weinig insecten zijn. Vroeger eieren leggen betekent dus extra hard werken om voldoende voedsel te vergaren en dat blijkt weer nadelig voor de eigen overleving. Minder

Natuur

hard werken en daarmee overleven tot volgend jaar en dan weer een nest jongen grootbrengen, levert weliswaar minder jongen op maar zorgt voor een hogere overlevingskans van de ouders. Waar de instandhouding van de soort het meest mee gebaat is, zal de tijd moeten leren. De ontwikkelingen bij de vogels worden in ieder geval op de voet gevolgd door wetenschappers van het Nederlands Instituut voor Ecologie. Want wat voor koolmezen geldt, gaat ook op voor vele andere vogelsoorten.

'Natuurpunt', de grootste natuurbeschermingsorganisatie in België, doet al vanaf 1985 onderzoek naar het trekgedrag van vogels en met name naar de gemiddelde terugkeerdatum in de broedgebieden. Het trekgedrag is genetisch voorgeprogrammeerd maar vogels trekken echt niet verder weg dan nodig voor hen is. Als ze dichterbij de broedplaats kunnen overwinteren, verbruiken ze minder energie op trek. In grote lijnen bepaalt het weer en het voedselaanbod hoever ze wegtrekken. Voorbeeld: ooievaars uit Noordwest-Europa trokken tot de jaren tachtig van de vorige eeuw uitsluitend naar West-Afrika. Vanaf de jaren tachtig namen de aantallen overwinterende ooievaars in Spanje en Portugal spectaculair toe. Tegenwoordig overwintert meer dan de helft van Noordwest-Europese populatie op het Iberisch schiereiland. 'Natuurpunt' heeft van 1985 tot 2003 van 50 vogelsoorten de gemiddelde aankomstdatum in kaart gebracht.

Het toeval wil dat Pim van de Weerd vanaf 1980, het oprichtingsjaar van Grueles, ook van een zestal soorten zijn eerste waarneming in Gronsveld heeft bijgehouden. Een interessante casus dient zich dan aan en vraagt om een vergelijking van de verzamelde gegevens. Zijn er parallellen of andere conclusies te trekken? De cijfers van vier vogelsoorten tonen het volgende aan:

Koekoek. Natuurpunt: 1 dag vroeger (1985, 19 april /2003, 18 april). In het overzicht van Pim zijn vrijwel alle waarnemingen geconcentreerd in de eerste week van april. Hier dus geen verschuiving naar voren. Wel ligt de aankomstdatum in Zuid-Limburg 12 dagen voor op Vlaanderen.



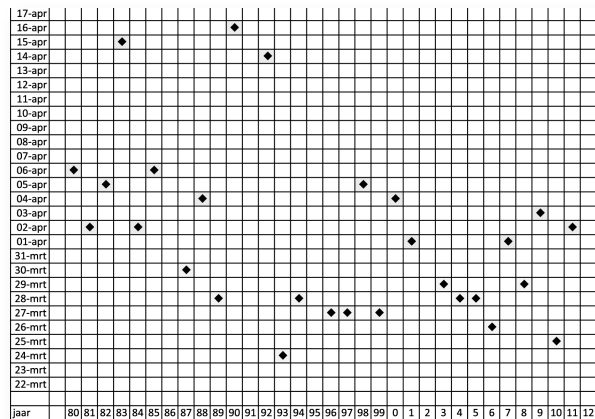
Koekoek.

Tjiftjaf. Natuurpunt: 20 dagen vroeger (1985, 24 maart /2003, 4 maart). Het overzicht van Pim toont die vervroeging niet in die mate. De eerste waarnemingen verschuiven wel van de eerste week van april (tot 1992) naar de laatste week van maart (vanaf 1993). Dus 7 dagen vroeger.

Zwartkop. Natuurpunt: 16 dagen vroeger (1985, 12 april /2003, 27 maart). Ook in het overzicht van Pim is sprake van een vervroeging, nu vanaf 1992, maar de meeste eerste waarnemingen hangen toch rond 2 april met een uitschietertje naar 30 maart in 2002.

Boerenzwaluw. Natuurpunt: 7 dagen vroeger (1985, 5 april /2003, 29 maart). De waarnemingen van Pim lopen opvallend parallel met die van Natuurpunt al is er wel sprake van een grotere verschuiving van aankomstdag. In het overzicht van Pim is tot 1992 sprake van een aankomstdag van rond de 10de april om vanaf 1993 te duiken naar het begin van de laatste week van maart. Een vervroeging van 15 dagen!

Tevens dient nog opgemerkt te worden dat soorten als de tjiftjaf en zwartkop tijdens de trek vooral de kustlijn volgen en wellicht daardoor in Vlaanderen eerder gespot worden dan in Zuid-Limburg. De koekoek en boerenzwaluw daarentegen zijn zogenaamde breedfronttrekkers. Ze trekken over de volle breedte van het continent. Wel volgen ze daarbij



Overzicht eerste waarneming Boerenzwaluw.
Bron: Pim van de Weerd.

rivieren, bergketens, vlakten en steden als herkenningspunten.

In 1985 heeft het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg alle waarnemingen van de Limburgse Vogelstand van 1967 tot 1984 gebundeld en van commentaar voorzien in "Vogels in Limburg". In deze uitgave wordt ook aandacht besteed aan de terugkeer van roofvogels die in Afrika overwinteren. Wat opvalt is dat de gemiddelde aankomstdatum in al die jaren nauwelijks wijzigde. Vanaf 1985 tot 2003 (studie Natuurpunt) blijkt ook bij die roofvogels sprake te zijn van een opvallende vervroeging van de aankomstdag. Voorbeeld:

Boomvalk: 8 dagen vroeger (1984, 5 april /2003, 29 maart) Wespendif: 14 dagen vroeger (1984, 10 mei /2003, 27 april)

Natuur

Zowel de boomvalk als de wespendif hebben voor een belangrijk deel insecten op hun menu staan. De indruk bestaat nu dat deze soorten zich geleidelijk aanpassen aan het steeds vroeger in het voorjaar verschijnen van het eiwitrijke voedsel dat ze voor hun broedsucces zo hard nodig hebben. Ook hier zal de tijd leren of hun ecosysteem niet in de war wordt gebracht door de klimaatwijziging.

Laten we ons niet leiden door allerlei onderzoeken en statistieken, maar gaan we af op onze eigen waarnemingen, dan zijn er ook interessante conclusies te trekken. Zoals eerder geconcludeerd, vogels trekken echt niet verder weg dan strikt noodzakelijk. Dat hebben we de voorbije winter nog kunnen vaststellen over het trekgedrag van de kraanvogel.

Op 22 januari zag Raymond Oostwegel nog een groep van 23 exemplaren over Gronsveld zuidwaarts vliegen. Die dag werden elders in Limburg nog meerdere groepjes kraanvogels op trek zuidwaarts gezien. Vanaf half februari, pak hem beet drie weken later, zijn al de eerste grotere groepen op trek noordwaarts gezien. Conclusie: de Noord-Europese populatie kraanvogels neemt niet meer de moeite om het hele eind naar Spanje, Portugal en Noord-Afrika te vliegen. Tegen onze huidige milde winters zijn ze uitstekend bestand. Bij het verschijnen van deze editie van Gruelles is het 31 maart, Pasen.

De eerste zomervogels zijn gearriveerd, de grote bulk komt er nog aan. Grote kans dat de eerste boerenzwaluw al door Pim van de Weerd is gespot en genoteerd.

Hub. Reumers

Boomfeestdag Eijsden-Margraten: “Met Fruit erop Uit”

De leerlingen van zes basisscholen in de kerkdorpen van Eijsden-Margraten zijn op woensdag 6 maart aan de slag gegaan met de aanleg van vijf hoogstamboomgaarden. De boomfeestdagen vonden plaats in het kader van het cultuurhistorisch project “Met Fruit erop Uit” van de gemeente Eijsden-Margraten, Staatsbosbeheer en de stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen in Limburg, IKL. Het doel van het project is onder andere om het gebied Heuvelland / Voerstreek / Basse Meuse wederom als fruitigste regio te ontwikkelen en te positioneren, aansluitend op het gezamenlijke cultuurhistorische erfgoed.

Zo ontstaat er een nieuw thema op dat vlak, naast onder meer prehistorie en geologie (vuursteenmijnen) en oorlogsverleden (Margraten, Eben Emael).



Het project ‘Met Fruit erop Uit’ is erop gericht hier invulling aan te geven en beoogt om oude fruitrassen, die in het verleden veelvuldig in het gebied voorkwamen, te herintroduceren. Daarmee wordt niet alleen tegemoetgekomen aan het feit dat regio specifieke bomen opnieuw geplant worden maar ook dat het gebied groener wordt. Het project beoogt verder om de inwoners van het gebied, maar ook toeristen en recreanten, deze cultuurhistorie te laten beleven, bijvoorbeeld door mogelijkheden te creëren om fruit zelf te plukken en daarna op ambachtelijke wijze te verwerken.



Natuur



economie. De gemeente vindt het van groot belang dat de jeugd ontdekt dat zij ook wortels heeft en krijgt in dit landschap. Of de deelnemende kinderen zich van dit belang bewust waren, is nog maar de vraag. Feit is dat ze zeer enthousiast de schop ter hand namen en vervolgens in rap tempo de ene na de andere boom plantten, een fruitige toekomst tegemoet.

Hub. Reumers

Locaties

De leerlingen van de basisscholen uit Gronsveld, Oost-Maarland, Eckelrade, St.-Geertruid, Cadier en Keer en Noorbeek hebben die dag maar liefst 99 Limburgse fruitrassen geplant. Een toplocatie in dit verband is de boomgaard aan de Dorreweg die in de toekomst als genenbank gaat fungeren. Hier groeit nu een boomgaard van maar liefst 320 fruitbomen met daarin alle rassen die in het rijke fruitverleden in deze streek op hoogstam geteeld werden. Het beheer van deze hoogstamboomgaard komt bij Staatsbosbeheer te liggen. Verder is het de bedoeling van Staatsbosbeheer om ter plaatse over de soorten informatie te geven via een info bord en/of QR-code. Fruit en fruitbomen is al eeuwenlang bepalend voor het landschap en de lokale cultuur en

WIE ÊS 'T TOCH MÊT

*Jo Reintjens**Hoe lang heb je in Gronsveld gewoond?*

Ik heb vanaf mijn geboorte in 1937 tot 2000 in Gronsveld gewoond. Sindsdien woon ik in Frankrijk in de buurt van Nevers.

Wat voel je nog voor Gronsveld?

Gronsveld is en blijft natuurlijk mijn geboortedorp waar ik fijne herinneringen aan bewaar. Vooral de tijd dat ik prins was van de Zweitlanceers was geweldig. Ook aan de bronk heb ik fijne herinneringen als grenedeer bij de blauwe compagnie. Tijdens de Grote Bronk van 1968 heb ik mijn vader vervangen als kapiteinadjutant (te paard) van de majoor. Ook de tijd bij de supportersvereniging van de Koninklijke Harmonie was bijzonder.

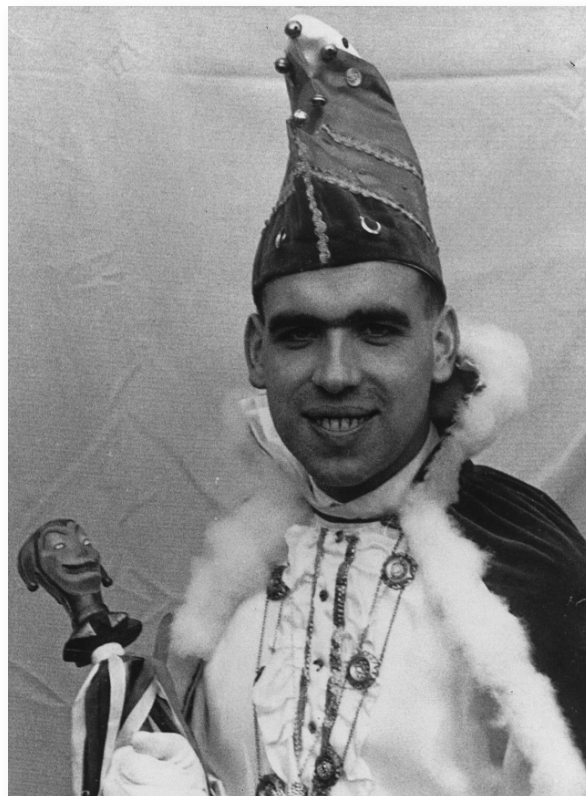
Voel je je Gronsveldenaar, Limburger, Nederlander of wereldburger?

Op dit moment voel ik mij Fransman. Ik kom graag naar Gronsveld maar rijd ook weer na een paar dagen met plezier terug.

Aan wie (of wat) uit je "Gronsveldse periode" bewaar je goede herinneringen?

De tijd met de Zweitlanceers was toch wel het mooiste. Ik was de 3e prins, in 1961.

De raad bestond uit elf markante Gronsveldenaren. Het was een hele eer dat ik daar prins van mocht zijn.

*Zijn er gelegenheden of momenten waarvoor je terug naar Gronsveld zou keren?*

Het klinkt wellicht raar maar ik sla de Grote Bronk wel eens over. Niet dat ik dat niet prachtig vind maar de afstand van bijna 600 kilometer is toch een drempel. Ik ben natuurlijk nog wel "sjöt". Voor het jubileumfeest van de Zweitlanceers op 5 januari jl. heb ik een uitzondering gemaakt en ben ik speciaal uit Frankrijk gekomen. Ik heb dan ook genoten van de hernieuwe contacten met vele dorpsgenoten.

Wie ês 't toch mêt

Kun je een korte anekdote vertellen die je “spontaan” invalt als je aan Gronsveld terug denkt?

Ik zat met Mathieu Pinckaers op de Mulo in Scharn maar was al enkele weken niet op school geweest. Met Mathieu besloot ik een feesttocht te maken via Heugem naar Eijsden. In Heugem kwam ik mijn vader tegen die de door mij vergeten boterhammen naar school was gaan brengen. Daar hoorde hij dat ik al weken niet op school was geweest. Ik moest vanaf die dag bij mijn vader op de boerderij gaan werken en ik was daar helemaal niet rouwig om.

Waarom ben je uit Gronsveld vertrokken?

Na mijn scheiding ben ik bij mijn moeder gaan wonen aan de Stationsstraat. Met haar ging ik regelmatig op vakantie. Tijdens een reis naar Lourdes kwamen we in het Franse plaatsje Champlemy, nabij Nevers. We vonden er een leuk pension. Op de terugweg reden we 200 kilometer om, om er weer te overnachten. Ik was verliefd op het dorpje en op het lieflijke pension. Ik ben met de eigenares bevriend geraakt en samen hebben we enkele jaren het pension gerund. Inmiddels woon ik nog steeds in het kleine dorpje, nu boven het gemeentehuis. Hier is mijn thuis.

Wat doe je momenteel?

Ik help nog steeds een beetje mee in het pension. Ik verzorg de tuin en doe boodschappen. Voor de rest geniet ik van de rust en schoonheid van dit mooie land. Ik zou zeggen, kom eens langs in Champlemy.

Frans van de Weerd



FOTO



1984. Carnavalsoptocht. v.l.n.r. Hub van de Weert, Bert Schiepers, Jef Raemakers, Wil Schiepers, Elvina Damzo (Jacobs), Chantalle Martin.



Zjang Caelen voor zijn bus.

Foto



± 2008. Kenya Didden met haar dochtertje Daniëlla.



*V.l.n.r. Wis Gorissen (Halders), Jeanne Gorissen (Huynen),
Corry Gorissen (Rompelberg)*



Graanoogst.

GEZIËN



In ons periodiek van juni 2003 schreef ik al bij welk huis de achtergevel uit het vorige nummer hoort. Toen beschreef ik het huis van de voormalige boerderij van Lena van de Weerd dat verbouwd was en ik interviewde toen de bewoners daarvan Nicole en Jeroen Wijckmans. In dat artikel gaf ik aan dat de grote ernaast gelegen schuur verbouwd was tot woning en dat hier Marlies van den Boorn en Jan Vincken woonden. Aan deze situatie is niets gewijzigd, alleen is het adres van deze voormalige schuur Baroniestraat 1. Het is bijna tien jaar geleden dat ik bij Nicole en Jeroen was op Steenstraat 10 en nu bij hun achterburen "iën de aw sjeur" aan de Baroniestraat bij Marlies en Jan die hier sinds augustus 1993 wonen. En, zoals jullie op de foto kunnen zien, is dit ook "nne hiele sjoene ateröm woerde".

Maar ook binnen is het prachtig, de hele begane grond is, op de hal en het trappenhuis na, één ruimte: de woonkamer, de keuken en de

eetkamer lopen in elkaar over. Je kunt je bijna niet voorstellen dat Lena hier ooit koeien en varkens hield en dat boven op de "uüverdên" het stro en hooi lag voor de winter.

Op de verdieping hebben Marlies en Jan, nadat hun dochter Neeltje zelfstandig was gaan wonen, de slaapkamer vergroot en een extra badkamer en een sauna gemaakt. De bovenste verdieping is een heel grote zolder. In het spant zie je nog de originele ongeschildde boomstammen.

Marlies en Jan zijn allebei opgegroeid in Heugem. Daar trouwden ze in 1972 en via Heer en Gronsveld vonden ze uiteindelijk hun "thuis" hier in Rijckholt.

Jan werkt bij de MOSA te Maastricht als KAM- Manager, (Kwaliteit- Arbo en Milieu). Marlies is als teamleider van de Havo verbonden aan het Stella Maris College te Meerssen.

Hun dochter Neeltje met haar man Hans Cobben bouwen in de grote achtertuin een nieuw huis waarin ze dit jaar nog met hun kinderen Sem en Finn zullen gaan wonen. Opa en oma verheugen zich al. Tijdens de bouwwerkzaamheden werden achter in de tuin de resten van een waterput gevonden die ze voor de veiligheid toch maar hebben gedempt.

Het blijft mij verbazen dat ik geregeld weer geconfronteerd wordt met, voor mij, "nieuwe" plekjes in Gronsveld. Maar dat er zelfs een stukje Toscane in ons dorp is te bewonderen is, verbaasde mij toch wel.
Wie weet deze achterom te plaatsen?

Sjef Caris



HISTORIE

Het nieuwe wapen van Eijsden-Margraten en het oude wapen van Gronsveld

Met 'gepaste trots' maakten burgemeester en wethouders van Eijsden-Margraten eind 2012 het nieuwe wapen van de gemeente bekend. Het ontwerp van de hand van René Vroomen uit Echt, was na positief advies van de Hoge Raad van Adel, bij koninklijk besluit definitief vastgesteld. In het wapen zijn elementen opgenomen die verband houden met de historie van de rechtsvoorgangers van de huidige gemeente. Zo is het knoestig of getakt rode Bourgondisch kruis afkomstig van het oude wapen van de schepenbank van Eijsden en zijn de twee rode bollen ontleend aan het wapen van de vroegere gemeente Gronsveld. Het gouden, getand kruis herinnert aan de familie Van Gulpen, die eertijds heerlijke rechten over Margraten bezat en de zilveren merlet of het vogeltje is afkomstig uit het wapen van de adellijke familie van Eijnatten, die eveneens heerlijke rechten over Margraten uitoefende. Het is niet de bedoeling hier een uitgebreide toelichting op het nieuwe gemeentewapen te geven. Daarvoor kan worden verwezen naar de website van de gemeente Eijsden-Margraten. We willen hier na gaan hoe in het verleden is omgegaan met het wapen van de voormalige gemeente Gronsveld, een der rechtsvoorgangers van de huidige

gemeente en hoe dit Gronsveldse element in het nieuwe wapen is verwerkt.

Het is met het ontwerpen van wapens net als met smaak: er valt veel over te twisten. Dat geldt ook voor het nieuwe ontwerp voor Eijsden-Margraten. Het is een mooi gebruik om met gevoel voor historie en traditie elementen op te nemen die verwijzen naar het verleden van een gebied, maar bij een gemeente als Eijsden-Margraten is dat een ondoenlijke opgave. Daarvoor is de geschiedenis van dit gebied te zeer verbrokken.



Wapen van de gemeente Eijsden-Margraten.

In 1794, aan de vooravond van de Franse Tijd, was de huidige gemeente Eijsden-Margraten verdeeld over de schepenbanken van Bemelen, Breust, Cadier, Eijsden, Gronsveld, Margraten, Mesch, Mheer, Noorbeek, Rijckholt en Sint-Antoniusbank. Verder strekte ook een deel van Heer zich uit tot op het plateau van Margraten. Sommige plaatsen vielen onder het gezag van de Staten-Generaal van de Republiek, andere stonden onder Oostenrijk, of waren zelfstandige staatjes binnen het verband van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie. Van plaatsen zoals Bemelen, Breust, Mesch en Heer, waar de heerlijke rechten toebehoorden aan een kerkelijke instelling, was de soevereiniteit zelfs niet eens helemaal duidelijk. Vervolgens werd in de loop van de negentiende en twintigste eeuw nog eens herhaaldelijk met gemeentegrenzen geschoven. In 1828 ontstond Eijsden uit een samenvoeging van Eijsden, Breust en Oost, terwijl Sint-Geertruid als zelfstandige gemeente werd afgesplitst. In hetzelfde jaar ontstond Cadier en Keer uit het voormalige Cadier en delen van Heer en Bemelen. Heugem ging in 1920 af van Gronsveld ten gunste van Maastricht. Mesch en Rijckholt verloren in 1943 hun zelfstandigheid aan respectievelijk Eijsden en Gronsveld. In 1982 kwam dan vervolgens de voorlaatste grote herindeling, met als resultaat de gemeenten Eijsden en Margraten.

Met een dergelijke lappendeken kan een nieuw wapen dat herinnert aan het verleden, niet anders dan een compromis zijn. Het is bovendien

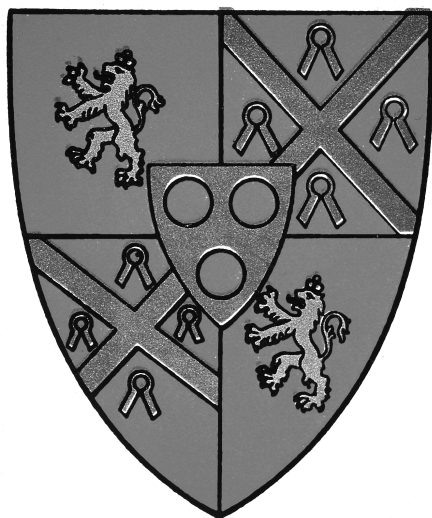
gewenst dat een wapen een heldere opbouw heeft en geen legpuzzel met allemaal losse onderdelen wordt. Maar het maken van keuzes bergt ook het gevaar in zich dat het resultaat een sterke verdunning van de historische werkelijkheid wordt, dat men zich niet meer herkent. Dat is helaas ook gebeurd met het Gronsveldse element in het nieuwe wapen, waarin twee rode bollen zijn opgenomen, die moeten herinneren aan het oude wapen van Gronsveld. In de gemeentelijke toelichting op het ontwerp kunnen we lezen:

'Dit kruis wordt vergezeld van een rode bol, duidend op de zeer voorname Vrije Rijksheerlijkheid Gronsveld, die hiërarchisch slechts de Duitse keizer van het Heilige Roomse Rijk boven zich had. De graven van Gronsveld voerden als wapenschild drie rode bollen in een gouden veld. In het oude wapen van de gemeente Gronsveld uit 1882 komt dit wapenschildje voor op de hermelijnen mantel van Sint-Martinus. Oorspronkelijk voerde het geslacht Gronsveld de drie rode bollen op een zilveren veld. Ook in het nieuwe wapen is het zinvol een herinnering aan Gronsveld op te nemen. In het nieuwe wapen zal dan de oude kleursamenstelling weer terugkeren.'

Dat Gronsveld in het nieuwe wapen een plaatsje kreeg, valt vanuit historisch perspectief goed te verdedigen. Het graafschap Gronsveld was vóór de Franse Revolutie een zelfstandig staatje en stond in rang boven de omliggende

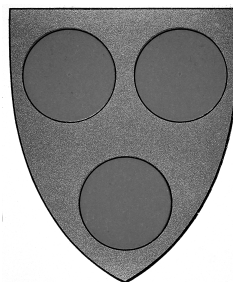
Historie

plaatsen, die óf een onderdeel vormden van een groter geheel óf niet rechtstreeks in het Duitse Rijk waren vertegenwoordigd. Helemaal correct is de toelichting van de gemeente niet. De titel 'graaf' werd pas in 1585 toegekend aan Jost en Johan van Bronckhorst Batenburg en de familie van Bronckhorst Batenburg voerde als wapen een schild met vier kwartieren, waarvan twee bestonden uit een klimmende leeuw op een veld van zilver en twee uit een gouden Andreaskruis, omgeven met vier schapenscheerderscharen. In het hart van dit wapen bevond zich een schild met drie rode bollen op een gouden veld.

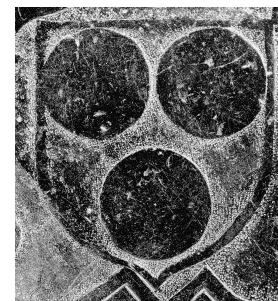


Wapen van de heren van Bronckhorst-Batenburg, met in als hartschild het wapen van de heren van Gronsveld.

Deze combinatie is ontstaan door het huwelijk in 1425 van Diederik I van Bronckhorst Batenburg met Johanna van Gronsveld, dochter van Hendrik III van Gronsveld. Aangezien Hendrik III alleen twee dochters had, stierf met hem het geslacht der heren van Gronsveld dat over Gronsveld regeerde in mannelijke lijn uit. Zijn familie voerde inderdaad als wapen een schild met drie rode bollen op een gouden veld. Het wapen staat mooi afgebeeld op de grafsteen van Hendrik (overleden omstreeks 1474), die zich bevindt in de oude franciscanen- of minderbroederskerk te Maastricht, thans het Regionaal Historisch Centrum Limburg aan de Sint-Pieterstraat.



Wapen van de heren van Gronsveld: drie bollen op gouden veld.



Wapen van Hendrik III van Gronsveld, overleden omstreeks 1474. Detail van grafsteen.

Hetzelfde schild met drie bollen is naderhand ook opgenomen in het zegel van de schepenbank van Gronsveld (zie hierna). Tegen deze achtergrond moet de opname van slechts twee bollen in het wapen van Eijsden-Margraten, die ook nog verdeeld zijn over twee afzonderlijke vlakken, toch worden beschouwd als een amputatie. Het zou beter zijn geweest, indien de drie bollen waren gehandhaafd en samen in één vlak geplaatst.

Het oudste wapen van de heren van Gronsveld

Waar komen deze bollen in het wapen van Gronsveld vandaan? In ieder geval niet van de oudste heren van Gronsveld. Er zijn uit de periode tussen ruwweg 1000 en 1200 diverse oorkonden bekend, waarin personen met de achternaam De Gruosles, Gru(e)les, Grunsele of Gronsfelt voorkomen, maar het is lastig daartussen enige samenhang te ontdekken. Zelfs een directe verbinding met Gronsveld valt niet te leggen, want de meeste teksten hebben betrekking op plaatsen in het gebied tussen Aken, Luik en Maastricht. Dat verandert pas met een oorkonde uit 1241 waarbij 'Willelmus', 'man van adel' en heer van 'Gronsele' aan de abdij van Valdieu de overdracht van diverse percelen bos en land bevestigt, gelegen bij de plaats die 'Dales' werd genoemd, niet ver van de abdij. Die goederen waren reeds eerder door zijn (niet genoemde) moeder aan de abdij geschonken, maar kennelijk wilde Willem alsnog geld zien.

Het aan de oorkonde hangende zegel van Willem heeft als afbeelding een schild met lelies en in het midden een kruis, terwijl het randschrift de tekst draagt WILLE[L]MI. DE. STALBURCH. Willem, heer van Gronsveld, noemde zich kennelijk ook Van Stalburgh. Daarmee, moet hij wel dezelfde persoon zijn als Willem, heer van Stalburg, die in 1237 samen met zijn echtgenote Lutgardis verklaart tweehonderd mark te hebben ontvangen van de hertog van Limburg. Voor dat bedrag hadden zij onder andere goederen te Holset (Holsey) verkocht en vervolgens weer als leen terug ontvangen. Voorts schonken dezelfde Willem, heer van Stolburg en Gronsveld en Lutgardis zijn echtgenote in 1255 grond aan het klooster Herckenrode bij Hasselt. Deze gift werd goedgekeurd door hun zoon Renerus, heer van Stolburg en diens echtgenote Beatrix. In 1258 gaf de Luikse bisschop Hendrik van Gelre een vermaning aan Renerus, heer van Stolburg en Gronsveld om de abdij van Herckenrode niet langer meer lastig te vallen over het bezit van tienden in Gronsveld. Renerus, edelman en heer van 'Grunsele' en zijn vrouw Beatrix komen we vervolgens weer tegen in een oorkonde uit 1261 betreffende de verkoop van een hof te Eckelrade aan het zustersklooster van Hocht bij Lanaken. Zowel het zegel van Renerus als dat van zijn echtgenote hangen - beschadigd - aan het document. Het eerste laat een schild zien met een kruis en vier lelies en heeft als randschrift: + S. REINARDI...E STOL...C.

Historie

Het tweede zegel toont in ovaal een vrouwenfi-
guur met lelie of scepter in de hand, terwijl de
tekst van het randschrift luidt: BEATR...IS
DOMIN...DE STOLBO...



Zegel van Renerus van Gronsveld 1261



*Zegel van Beatrix, echtgenote van Renerus van
Gronsveld 1261*

Samengevat kunnen we uit deze gegevens de
volgende conclusies trekken:

- Er wordt tussen 1241 en 1261 gesproken over een familie Van Stalburch of Stolburch, die heer van Gronsveld is. Dit 'Stalburch' of 'Stolborg' moeten we identificeren met Stolberg ten oosten van Aken. Bekend is dat de (nog bestaande) burcht van Stolberg in die tijd bewoond werd door belangrijke adellijke families. Op de een of andere manier moet er een verbinding hebben bestaan tussen de heren van Stolberg en Gronsveld.
- In ieder geval kennen we uit de genoemde oorkonden twee echtparen, namelijk Willem en zijn echtgenote Lutgardis (1237-1255) en hun zoon Renerus, gehuwd met een zekere Beatrix (1258-1261). Over de herkomst van beide dames wordt niets vermeld, maar van wege het fraaie zegel dat Beatrix voerde, mogen we aannemen dat zij zeker behoorde tot een zeer aanzienlijke familie. In die tijd gebruikten alleen dames uit de hogere adel een zegel.
- Er wordt gesproken over goederen in Eckelrade en in Holset. In laatstgenoemde plaats hadden de heren van Gronsveld tot 1800 belangrijke bezittingen. Daarmee ligt ook de relatie met Gronsveld vast.
- Tenslotte moeten we vaststellen dat deze familie Van Stolberg-Van Gronsveld als wapen een schild met een kruis en vier lelies voerde.

De drie bollen van Gronsveld: de familie van Hafkesdaal

Na Willem en Renerus komt de combinatie Gronsveld en Stolberg niet meer voor. Tot de volgende generatie van de familie Van Gronsveld moeten we wel Johannes, heer van 'Grules' rekenen. Deze verklaarde in 1271 af te zien van alle aanspraken op bos, geheten 'Grules' met aangrenzend land, gelegen bij Sint-Maartensvoeren, dat de monniken van Valdieu hadden gekocht van wijlen zijn grootvader W[ilhelmus] de Grules. Het ging daarbij dus om de eerder genoemde goederen uit 1241 die 'Dales' werden genoemd. Omdat hij geen eigen zegel had, vroeg Johannes enkele bevriende edelen voor hem te zegelen. We weten dus niet welk wapen hij voerde. Tien jaar later lijkt Johannes I te zijn overleden, want in 1281 of 1282 is er sprake van een minderjarige zoon, ook Johannes geheten, die moest worden vertegenwoordigd in een kwestie over het grensverloop tussen Breust en Gronsveld. Als voogd trad op een zekere Johannes van Hafkesdaal. Het ligt voor de hand dat een dergelijke vertegenwoordiger werd gezocht in de familiekring, waaruit we mogen concluderen dat er verwantschap bestond tussen de families Van Gronsveld en Van Hafkesdaal. Hoe die relatie precies is ontstaan, valt niet met zekerheid te zeggen. De familie Van Hafkesdaal (er bestaan allerlei spellingvarianten van de naam) noemde zich naar het gehucht Haasdal, gelegen onder Schimmert. De oudste bekende generatie

bestaat uit drie broers, te weten Alardus, Henricus en Anselmus, vermeld tussen 1217 en 1258. Alardus voerde als wapen een schild met drie bollen. Na hem zijn nog twee generaties bekend, met als belangrijkste representanten zijn zoon Henricus die eerst gehuwd was en later als monnik intrad in de abdij van Valdieu en als laatste de kleinzoon Johannes, optredend tussen 1273 en 1302. Hij was de eerder genoemde voogd van de minderjarige heer van Gronsveld. Met hem schijnt de familie in rechte lijn te zijn uitgestorven.

De heren Van Hafkesdaal behoorden tot de aanzienlijke adel van het tegenwoordige Zuid-Limburg. Zij maakten deel uit van een vaste groep van vertrouwelingen rond de heren van Valkenburg en onderhielden opvallend goede relaties met de abdijen van Valdieu en Houthem - Sint-Gerlach. Na het uitsterven (tenminste in mannelijke lijn) van de familie is in ieder geval ook de kern van het familiebezit, de hof Haasdal, vererfd op het geslacht Van Gronsveld. Tot in de vijftiende eeuw was dit Gronsvelds bezit. Dit gegeven pleit ook voor de eerder veronderstelde verwantschap tussen de families Van Gronsveld en Van Hafkesdaal.

Niet alleen goederen van de familie Van Hafkesdaal gingen over op de familie Van Gronsveld. Johannes II van Gronsveld verruilde ook het oude familiewapen der heren van Gronsveld, het kruis met vier lelies, voor de drie bollen van de familie Van Hafkesdaal.

Historie

We kunnen slechts gissen naar de redenen daarvan, maar het aannemen van een wapen van familie van moederszijde is niet uitzonderlijk. In ieder geval zijn vanaf die tijd de drie bollen een vast element in het wapen van de heren van Gronsvelt. Alleen door het eerder genoemde huwelijk uit van Diederik van Bronckhorst Batenburg met Johanna van Gronsvelt, kwam het accent uiteindelijk duidelijk anders te liggen.



Afdruk zegel van Alard van Hafkesdaal 1254.

De kleuren van het wapen van de heren van Hafkesdaal zijn niet bekend. Hetzelfde geldt ook voor de oudste afbeeldingen van de drie bollen op het wapen van de heren van Gronsvelt. Volgens het zogenaamde 'Wapenboek van de Heraut Gelre', een handschrift dat omstreeks 1400 is ontstaan en de beschrijvingen van de wapens van adellijke geslachten bevat, zou het

wapen van de heren van Gronsvelt bestaan uit drie bollen op een zilveren veld. In de beschrijving van het huidige gemeentewapen van Eijsden-Margraten wordt daarnaar ook verwezen. Later, ten tijde van de heren van Bronckhorst Batenburg, is dat zilveren veld gewijzigd in goud en met die kleurstelling is het Gronsveltse wapen verder bekend geworden. De bollen van de familie van Hafkesdaal zijn overigens niet tot Gronsvelt beperkt gebleven. De in mannelijke lijn uitgestorven familie zette zich in vrouwelijke lijn voort en dit betekent dat het wapen door diverse andere families lijkt te zijn overgenomen en ook terugkeert bij de adellijke geslachten van Schaesberg en Huyn van Geleen en Huyn van Amstenrade.

Schepenzegels van Gronsvelt

De oudste vermelding van een schepengerecht of schepenbank ('curia') van Gronsvelt dateert uit 1261, maar waarschijnlijk pas na 1450 is men ook een eigen zegel gaan gebruiken om daarmee oorkonden op perkament te bezegelen. De eerste vermelding dateert uit 1478, waarbij in de bijbehorende oorkonde wordt gesproken van 'onssen gemeynen hoeffs scepen segell, des wir alle samen degelix gebrukende syn'. Helaas zijn de weinige bewaarde afdrukken van het zegel ernstig gehavend, maar op een exemplaar uit 1532 valt met enige moeite nog wel te zien dat de afbeelding bestaat uit helm met vederbos, waarboven drie bollen als helmteken zijn aangebracht. De afbeelding op het zegel

van de schepenbank werd dus afgeleid van het wapen van de heren van Gronsvelt. Hoe lang dit schepenzegel werd gebruikt, is niet bekend. Vanaf de achttiende eeuw werd een nieuw stempel gebruikt, met een middellijn van 3,4 cm. Daarop staat afgebeeld Sint-Martinus te paard (de kerkpatroon) die met een zwaard zijn mantel doorsnijdt voor een bedelaar. Op de rug draagt de heilige een schild met drie bollen, bekroond door een gravenkroon.



Zegelstempel van de schepenbank Gronsvelt, achttiende eeuw.

Het valt moeilijk te bewijzen, maar de afbeelding op het zegel lijkt een beetje geïnspireerd op het beeld van Sint Martinus met bedelaar in de kerk van Gronsvelt. Het randschrift luidt: S. SCAB. IUSTITIAE GRONSVELDENSIS (Schepenzegel van het gerecht van Gronsvelt).

Dit stempel werd in 1906 door het Rijksarchief Limburg van de gemeente verworven en berust thans in de stempelcollectie van het Regionaal Historisch Centrum Limburg te Maastricht.



Afdruk stempel schepenbank Gronsvelt achttiende eeuw.

Stempels in de Franse Tijd

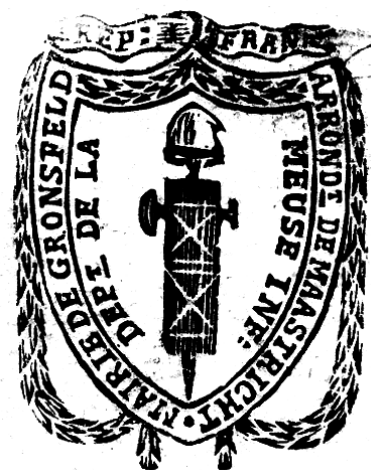
De bezetting van het graafschap Gronsvelt door Franse troepen in november 1794 betekende het begin van grote staatkundige en bestuurlijke veranderingen. Het lot van het kleine staatje bleef vanwege het lidmaatschap van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie nog enige tijd ongewis (pas in 1802 zou definitieve vrede komen tussen Frankrijk en het Duitse Rijk), maar het werd al snel duidelijk dat het graafschap, evenals de omliggende territoria bij de Franse Republiek zou worden ingelijfd en een op Franse leest geschoeid bestuur kreeg. Vanaf 1 oktober 1795 werd Gronsvelt inderdaad Frans gebied en wel als onderdeel

Historie

van het Departement Nedermaas (Département de la Meuse Inférieure). Als uitvloeisel daarvan verloren alle gemeenten met minder dan 5000 inwoners hun zelfstandigheid. Zij werden kantonsgewijs onder een gemeenschappelijk bestuur ('municipalité de canton') geplaatst, waarbij namens het kanton in iedere vroegere gemeente een 'agent municipal' werd aangesteld. Gronsveld maakte voortaan deel uit van het kanton Eijsden. Op 22 februari 1796 hield de schepenbank van Gronsveld haar laatste zitting en werden de rechterlijke taken overgenomen door de nieuwe Franse rechtbanken. De kantonale indeling hield niet lang stand. In februari 1800 herkregen de oude gemeenten als 'mairie' hun zelfstandigheid en de 'agent municipal' werd vervangen door een 'maire', die de taak van burgemeester uitoefende.

Deze hiervoor geschetste veranderingen leidden er toe dat het oude schepenzegel niet meer kon worden gebruikt. Bovendien herinnerde dat zegel met adellijk wapen aan het door de Franse revolutionairen zo verfoeide, vroegere, feodale bewind van de graaf. Na de vorming van de 'mairie' Gronsveld liet men een nieuw stempel vervaardigen, geheel in republikeinse stijl. De Franse republiek zocht voor haar symbolen inspiratie in de klassieke Oudheid, in het bijzonder de tijd dat Rome nog een republiek was. Bekend zijn de Romeinse fasces, een bundel houten roeden die een bijl insluiten. De roeden stonden voor de macht te straffen, de bijl

was het teken voor de macht over leven en dood. Deze bundels werden voor hogere Romeinse magistraten uitgedragen. Een ander symbool uit de Oudheid was de Phrygische muts, die in het Romeinse Rijk werd gedragen door vrijgelaten slaven. Tijdens de Franse revolutie gold die muts als symbool voor het Franse volk dat uit de slavernij van de feodaliteit was bevrijd. Het Gronsveldse gemeentebestuur liet zich ook inspireren door deze symboliek. De roedenbundel bekroond door een Phrygische muts kwamen nu in het Gronsveldse gemeentestempel. Het geheel draagt als randschriften: REP.(UBLIQUE) FRAN.(ÇAISE). MAIRIE DE GRONSVELD. DEP(ARTEMEN)T DE LA MEUSE INF.(ÉRIEURE) ARROND(ISSEMEN)T DE MAASTRICHT.



Afdruk stempel 'mairie' Gronsveld circa 1800-1807.

Inmiddels steeg de ster van Napoleon Bonaparte binnen de Franse Republiek en uiteindelijk kroonde hij zich op 2 december 1804 tot keizer van Frankrijk. De republiek werd een keizerrijk. Die nieuwe status moest ook in de overheidssymbolen tot uitdrukking komen en ook Gronsveld paste zich aan. Maar erg hard liep men niet. Pas vanaf omstreeks 1807 werd de republikeinse stempel vervangen door een keizerlijke adelaar met kroon. Het randschrift luidt 'MAIRIE DE GRONSVELD. ARR(ONDISSEMENT) DE MAESTRICHT MEUSE INFÉR(IEURE).



Afdruk stempel 'mairie' Gronsveld met keizerlijke adelaar circa 1808-1813.

Zakelijk stempel in de negentiende eeuw

In het voorjaar van 1814 waren de dagen van het keizerlijk bewind geteld. Op 6 april 1814 deed Napoleon afstand van al zijn titels en waardigheden en ging vervolgens in ballingschap naar het eiland Elba. Voor het Franse departement Nedermaas (en dat gold eigenlijk voor het hele gebied van het tegenwoordige België) brak een onzekere tijd aan. Na een periode van interim-bewind werd in 1815 besloten de Europese mogendheden het gebied toe te wijzen aan koning Willem I en aldus ontstond het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Deze gezagwisseling had ook gevolgen voor de Franse 'mairie'. Voortaan heette die weer gewoon 'gemeente' en de 'mairie' kreeg de titel 'burgemeester'.

Natuurlijk kon onder deze gewijzigde omstandigheden het gemeentestempel met keizerlijke symbolen niet meer worden gebruikt. Een terugkeer naar het oude schepenzegel van voor 1795 was evenmin gewenst. In Gronsveld werd, zoals in de meeste plaatsen, het probleem van een ontbrekend zegel vooralsnog opgelost met alleen een handtekening van de burgemeester. Toch bevredigde dit systeem niet. In de loop van 1818 drong het provinciaal bestuur van Limburg bij de gemeenten aan op aanschaf van een gemeentestempel. Er werd een contract gesloten met een stempelsnijder in Luik, die bereid was tegen een zacht prijsje op bestelling een gemeentestempel volgens uniform model

Historie



Afdruk stempel gemeente Gronsveld circa 1819- 1882.

te leveren. Het was een eenvoudig, zakelijk ontwerp: een cirkel met het opschrift 'gemeente' en vervolgens de naam. Veruit de meeste gemeenten maakten in de daarop volgende jaren van dit aanbod gebruik; dat bespaarde tijd en moeite om zelf iets te laten maken. Maar zo niet de gemeente Gronsveld. Vanaf 1819 maakte men daar gebruik van een 'eigen ontwerp': een ronde stempel met een parelrand en het opschrift GEMEENTE BESTUUR VAN GRONSFELD. Waarom men voor een eigen stempel koos, is niet duidelijk, maar het resultaat mag geen succes worden genoemd. De vlakke plaat waarin de letters zijn uitgespaard levert een erg zwarte en vaak ook zeer slechte afdruk op.

Gemeentewapen en -stempel 1882

In de tweede helft van de negentiende eeuw werd het bij de gemeenten mode een officieel, bij Koninklijk Besluit vastgesteld wapen aan te

vragen. De groeiende belangstelling voor plaatselijke en regionale geschiedenis speelde daarbij zeker een rol. Oude schepenzegels, adellijke familiewapens en patroonheiligen van kerken leverden inspiratie voor de ontwerpen. Vaak werd advies gegeven door archivariissen of plaatselijke amateur-historici. Ook Gronsveld ging met de tijd mee. Mogelijk werd dit nog aangewakkerd door de in 1875 in de 'Publications'; het jaarboek van het Limburgs Geschieden Oudheidkundig Genootschap, gepubliceerde verhandeling van baron Chestret de Haneffe over de geschiedenis van Gronsveld. Er werd contact gelegd met Jos Habets, de rijksarchivaris in de provincie Limburg, die vaak gemeenten adviseerde bij dit soort aanvragen. Habets stelde voor het oude schepenzegel te nemen en, omdat dit kleurloos was, de afbeelding vervolgens van de juiste kleuren te voorzien. Op 3 mei 1882 leverde hij bij de gemeente een concept in voor het

verzoekschrift aan de koning, hetgeen vervolgens in vrijwel ongewijzigde vorm op 29 mei 1882 werd verzonden. Bij de brief gevoegd waren een tekening en een afdruk in lak van het oude schepenzegel. Na advies van de Hoge Raad van Adel werd het wapen door Willem III bij Koninklijk Besluit van 27 oktober 1882 verleend, met de navolgende beschrijving in het bekende jargon van de heraldiek of wapenkunde:

'een schild van azuur beladen met een St. Maarten te paard, uitgedoscht in een wapenrok, brodekijnen en gepluimden helm van zilver, met een zilveren zwaard in de rechterhand, afsnijdende een stuk van zijn om de schouders uitgespreiden hermelijnen mantel, in welks rechter binnenzijde zich bevindt het oude wapen van Gronsveld zijnde drie ballen van keel, geplaatst twee en een, op een gouden veld, gedekt met een gouden gravenkroon; het paard van bruine natuurlijke kleur, met toom en dekriemen van zilver, staande op een terras van sinopel, daarnaast een naakte bedelaar in natuurlijke kleur, hebbende een gordel met tasch van zilver om de lendenen, het schild omgeven door het randschrift 'Gemeente-bestuur van Gronsveld.'

Het koninklijk diploma wordt nog in het archief van de gemeente Eijsden-Margraten bewaard. Na de vaststelling van het gemeentewapen werd ook een nieuw gemeentestempel gemaakt. De afbeelding volgde getrouw het wapen: Sint Martinus als ridder te paard met

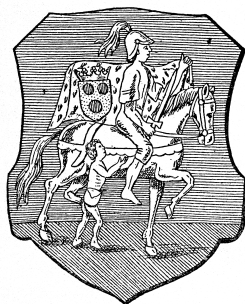


Koninklijk besluit 1882, waarbij de gemeente Gronsveld een wapen wordt toegekend.

een bedelaar aan zijn voeten. In zijn arm heeft hij een schild met daarop drie bollen. Het geheel is omgeven door een zwierige banderol, met daarop in gotische letters : GEMEENTEBESTU...VAN GRONSFELD. Door die sierlijkheid valt de tekst nogal ongelukkig uit, want aan de onderkant ontbreken de letters -UR, terwijl het net lijkt of onder het laagste punt van het schild nog tekst verborgen zit. Merkwaardig is dat in deze tijd de plaatsnaam nog met een F wordt gespeld, terwijl in alle stukken in die tijd toch een V wordt gebruikt. Zelfs het schepenzegel uit de achttiende eeuw, dat model stond, heeft een V. Tenslotte was het een nadeel van de nogal gedetailleerde afbeelding dat de afdruk in inkt heel snel vlekkerig werd. In 1936 wilde de gemeente een nieuwe stempel bestellen bij de firma Kartro in Amsterdam,

Historie

maar het ontwerp beviel niet. Het paard steigerde te veel en paard en ruiter kwamen te stijf over. Daarom werd in eerste instantie besloten het oude model te handhaven.



*Wapen van Gronsveld
1882, getekend 1899.*



*Afdruk stempel
gemeente Gronsveld
na 1882.*

Uiteindelijk is het dan na de oorlog toch tot een nieuw ontwerp gekomen, dat tot aan de opheffing van de gemeente in 1982 in gebruik bleef. De oude afbeelding werd gehandhaafd, maar de krullende banderol rond het schild ingekort. Daardoor werd ook de tekst van het randschrift in gotische letters met de tekst 'gemeente gronsfeld' volledig leesbaar. Merkwaardig is dat de letter 'f' in de naam bleef gehandhaafd. De betekenis van het zegel nam overigens af, onder andere door het gebruik van briefpapier met het wapen van de gemeente.

Aan het gebruik van wapen en stempel kwam een einde door de gemeentelijke herindeling van 1982, waarbij Eijsden en Gronsveld werden samengevoegd. In het nieuwe wapen kwam een schildje met drie bollen voor op de borst van de rijksadelaar. Het was op zich een mooie combinatie, omdat daarmee het oude wapen van Gronsveld was gered, terwijl de adelaar herinnerde aan de verbindingen tussen Mesch, Breust, Rijckholt en Gronsveld met het Duitse Rijk.



Wapen van de gemeente Eijsden na 1982.

In het huidige wapen is dan één van die bollen gesneuveld. Jammer, want het had misschien met goed overleg kunnen worden voorkomen.

Jacques van Rensch

STREEKMUSEUM

Steeds meer wordt de locatie aan de Oosterbroekweg gebruikt door de verschillende secties van onze stichting. Ook het bestuur van Grueles vergadert met regelmaat in de keuken van de loods.



Op 15 november overleed Bèr Waber. Bèr speelde mee in enkele toneelstukken die door onze stichting werden geproduceerd. Bèr knutselde veel in zijn vrije tijd, vooral aan elektrische apparatuur. Bij hem kon je altijd terecht met een kapotte televisie of radio. Hij repareerde deze met veel plezier, meestal gratis of voor een kleine bijdrage voor een potje bier. Van de kinderen van Bèr ontving de sectie Streekmuseum enkele mooie spullen, zoals een heel oude televisie (een van de eerste modellen) en een oude radio.



Ook kregen we een antiek bureau. Dit bureau blijkt eigendom te zijn geweest van Keizer Jan Wackers die in totaal vier keer de vogel afschoot. Door dat driemaal achter elkaar te doen in 1931, 1935 en 1939 werd Jan Wackers keizer, tot nu toe de laatste. Dit bureau krijgt een mooie plaats in onze collectie. Mocht er een lezer zijn die een bijpassende stoel in de aanbieding heeft, dan horen wij dat graag.



Streekmuseum

Niet alleen de grote collecties huishoudelijke gebruiksvoorwerpen en landbouwwerktuigen groeien wekelijks. De sectie Streekmuseum heeft ook veel gereedschap dat afkomstig is van de vele meubelmakerijen die Gronsveld gekend heeft. Goed gereedschap komt natuurlijk nog altijd van pas bij de herstelwerkzaamheden die binnen onze muren worden verricht. Dit gereedschappen wordt gesorteerd en netjes opgeborgen.



Niet alleen gereedschap, ook schroeven, bouten en moeren krijgen netjes een plek in onze werkplaats.

Kemedie

Op 21, 22 en 23 juni 2013 gaat de sectie Kemedie van onze stichting een groot spektakelstuk opvoeren bij het kasteel van Rijckholt. Een toneelstuk dat in 1947 door de Maastrichtenaar Bèr Hollewijn is geschreven en dat in Rijckholt in 1948 is gespeeld, is uit de mottenballen gehaald en herschreven in het Gronsvelds dialect. Voor de regie staat Peter Noten die onlangs in de Maastrichtse schouwburg als regisseur goede kritieken ontving met zijn Maastrichtse vertolking van My Fair Lady, genaamd "Mie Fien Mamzelke". Voor het zover is moet er heel wat gebeuren en niet alleen door de spelers. Er is ook voor de sectie Streekmuseum heel wat werk aan de winkel.

Er moeten decorstukken worden gemaakt en voorwerpen worden gerestaureerd. De sectie Streekmuseum en de sectie Kemedie kunnen daarbij hulp gebruiken. Geïnteresseerden kunnen zich melden bij Frans van de Weerd (06-55795329) of natuurlijk tijdens onze wekelijkse werkdag donderdag in onze ruimten aan de Oosterbroekweg (tussen 9.00 uur en 12.00 uur).

Prijsvraag

De vorige opgave was weer geen gemakkelijke. Op de afbeelding was een staldeur te zien. Drie inzendingen meldden daarbij het spreekwoord of gezegde: "Dat ês 'n échte oonderdëur". Hiermee wordt een klein persoon bedoeld. De redactie was echter op zoek naar de zegswijze: "Dè mak dich e liéf wie 'n koosjtaaldëur". Deze zegswijze werd gebruikt voor mensen die konden doordrammen over een bepaald onderwerp. Jo van Thoor uit de Hennemettenstraat was de enige inzender met dit antwoord. Met de drie andere inzendingen (die ook goed werden bevonden) werd geloot. Jo werd als winnaar uit de hoed getrokken. Hij mag iemand een jaarabonnement op Grueles cadeau doen.

Zoek een Gronsvelds spreekwoord of gezegde bij het onderstaande landbouwvoertuig.

De juiste inzender (bij meerdere juiste inzendingen wordt geloot) mag iemand een abonnement op ons periodiek Grueles cadeau doen. Inzendingen kunnen worden gericht aan Frans van de Weerd, Rijksweg 153a, 6247 AD Gronsveld of per mail fransvandeweerd@home.nl

Sectie Streekmuseum



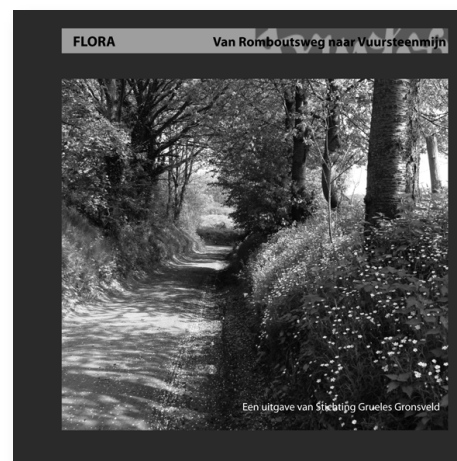
VAN AAL EN NOG GET

FLORA

Van Romboutsweg naar Vuursteenmijn

Gruelles is er in geslaagd een interessant naslagwerk samen te stellen over de plantenrijkdom van de bermen van de Romboutsweg ('Troompelwäg') in Rijckholt tot aan de vuursteenmijn in het Savelsbos. Jaarlijks worden vanaf april tot medio september door Staatsbosbeheer onder leiding van gidsen van de Werkgroep Prehistorische Vuursteenmijnbouw, excursies georganiseerd naar de prehistorische vuursteenmijn te Rijckholt. Op weg naar de vuursteenmijn besteden de gidsen aandacht aan deze plantenrijkdom en om beter in staat te zijn gerichte vragen van deelnemers te beantwoorden, heeft men enkele jaren geleden Sectie Natuur van Stichting Gruelles benaderd met het verzoek een planteninventarisatie uit te voeren en deze in een eenvoudig en gemakkelijk te raadplegen naslagwerk weer te geven. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de FLORA Van Romboutsweg naar Vuursteenmijn. Conform het verzoek is deze FLORA gebruiksvriendelijk samengesteld. Het eerste wat iedereen aan een bloem opvalt is de kleur. Vandaar dat de planten op bloemkleur zijn gerangschikt en vervolgens binnen de bloemkleur op bloeitijd. In de FLORA zijn zo'n 140 planten afgebeeld en beschreven zodat deze ook als naslagwerk gebruikt kan worden buiten het geïnventariseerde gebied.

De FLORA Van Romboutsweg naar Vuursteenmijn is een uitgave van Stichting Gruelles en is geregistreerd onder:
ISBN/EAN 978-90-9027385-3. De FLORA is te bestellen via Natuur@Gruelles.nl. De prijs bedraagt 12,50 exclusief verzendkosten.



Piet Janssen



'Piet van de pos'

Ouderen onder ons kenden hem als 'Piet van de pos', wat niks anders betekent dan dat Piet de postbode was. Niet alleen hier in Gronsveld, zijn rayon strekte zich uit van Eijsden tot aan Maastricht en van 'Köbbes' tot en met Honthem.

(Post)bode is waarschijnlijk een van de oudere beroepen. Romeinen, Etrusken, Egyptenaren, door de eeuwen heen waren het bodes die behalve het bezorgen van documenten ook het goede maar ook het slechte nieuws verspreidden. Weinig nieuwtjes ontgingen de postbode. Als er naar iemand werd uitgekeken, dan was het wel naar de postbode. Zelfs schaakpartijen werden per post gespeeld. Hij inde geld maar bracht ook geld rond, zonder beveiligingswagen maar per fiets en later met de bromfiets. Postbode was slechts een klein deel van zijn leven.

Piet werd geboren op 2 maart 1919 als zoon van Nicolaas Janssen en Maria Waber die de toen nog vrij nieuwe harmoniezaal aan de Stationsstraat exploiteerden. Nicola was behalve beheerder van de zaal ook nog koster en organist in de kerk en dirigent van de harmonie. Piet was de op een na jongste van het gezin dat bestond uit:

Liza (getrouwd met Sef Segers), Fien (getrouwd met Zjengske Bouchoms), Maaïke (getrouwd met Zjeng Wolfs), Jef (getrouwd met Lies Bronckers), Piet en Emma (getrouwd met Ad de Kok).

Kên d'r hön nog



1920. V.l.n.r. Maaïke, Liza, Piet, Fien, Jef.

Vader Nicola was muzikant in hart en nieren. Muziek vormde de rode draad in zijn leven. Het kon dan ook niet anders dan dat zijn kinderen, maar ook zijn klein- en achterkleinkinderen, dit DNA hebben.

Rond de geboorte van Piet telde Gronsveld niet meer dan vijfhonderd inwoners. Achter de harmoniezaal stonden nog een paar huizen aan de



± 1925. Lagere school. Onderste rij, vierde van rechts Piet als kleinste van de klas. Rechts naast hem Jef.

Harmonieweg. Daarachter lag het nog onbebouwde, uitgestrekte 'brook'. Het gezin Janssen had mede door hun gezamenlijke liefde voor het luisteren naar en het zelf maken van muziek, een sterke band. Piet is, als zoon van de koning van de schutterrij, besmet met het 'brookvirus'. In 1927 is pa koning en Piet wordt in datzelfde jaar jeugdkoning. Voor zover ik weet een unieke samenloop. Er gaat geen Broonk meer voorbij zonder dat Piet vanaf het uitroepen van de 'brook' tot en met het koningmeisteken de bronkfestiviteiten op de voet volgt: als lid van de harmonie of als geluidsman. De ledenvergadering, het plaatsen van de vogel op de stang, het vogelschieten, de processie, de rejmuziek, de sterke verhalen van de grendeers, de toespraak van de majoor en de dich; ze liggen (bijna) allemaal vast.



1927. Piet als jeugdkoning.

Ook zijn vrouw Marie geniet van de broonk. Twee keer mag ze hofdame zijn: als jonge vrouw in de jaren dertig bij Germaine Bouchoms en Jan Wackers en in 1960 bij Annie Bouchoms en Zijr Segers. Piet is een ondernemend, nieuwsgierig en sportief kind. Radio, elektronica en telefonie hebben al vroeg zijn interesse. Hij wil vooral graag weten wat dit is en hoe dit allemaal functioneert. Met zijn broer Jef ging hij graag naar het Savelsbos. De broers hadden een goede band en hun gezinnen trokken veel met elkaar op.

Piet wil de wereld verkennen en als jonge vent trekt hij met zijn vriend Bèrke Celissen de wijde wereld in. Ze maken per fiets meerdere uitstapjes naar het Belgische land. Jeugdige trainingen die hem in zijn latere werk van pas zullen komen. Op zondagen werden door Piet en zijn vrienden wedstrijden georganiseerd: rennen en fietsen. Putsteeg op en Snijdersteeg af. Later, gedurende zijn diensttijd, kwam daar schaatsen bij en wel op zelfgemaakte schaatsen. Van zaagbladen maakte hij de ijzers die hij vervolgens op een ingenieuze wijze onder de schoen

Kên d'r hön nog



1936. Piet bezig met een van zijn hobby's.

bevestigde. Zijn eerste tochten maakte hij op de Kralingse plassen. Iedereen weet dat, wanneer er maar een beetje ijs was in het dorp, Piet daar te vinden was, later in gezelschap van zijn zoons en dochters, allen ook specialisten op het ijs.

Piet had een onbekommerde jeugd. De mensen rondom de harmoniezaal vormen een kleine hechte gemeenschap. En de rest komt vanzelf want de zaal vormt het muzikale middelpunt van Gronsveld. In die tijd een bindmiddel in het

dorp maar ook zoals in veel gevallen een slijtzwam, met als resultaat nog meer muziek en competitie.

Na de lagere school gaat Piet, samen met zijn broer Jef, naar de ambachtsschool in Maastricht en leert daar het vak van meubelmaker. Was je destijds geen boer in Gronsveld dan werd je meubelmaker. De meubelindustrie kwam hier in die tijd tot bloei en werk was daarin dan ook gegarandeerd. Piet zal echter nooit meubelmaker worden. In 1939 wordt hij opgeroepen voor militaire dienst, niet bepaald een prettige tijd om je dienstplicht te vervullen.



1939. Piet in militaire dienst.

Gelukkig voor Piet raakt hij niet betrokken bij het oorlogsgeweld. Hij is tamboer van de militaire kapel. In mei 1940 keert hij terug naar Gronsveld.

Piet beseft dat er meer is dan fietsen, rennen en schaatsen. Tegenover de harmoniezaal woont de familie Starmans en daar hebben ze ook nog een dochter. Niet geheel duidelijk is wie voor wie viel. Dit is voor de geschiedschrijving ook niet belangrijk, maar uiteindelijk is Marie Starmans de vrouw waarmee hij de rest van zijn leven zal delen.

Jonge mannen lopen in de oorlog het risico opgeroepen te worden voor de arbeidsinzet. Piet voelt daar niet veel voor en op advies van de plaatselijke veldwachter duikt hij regelmatig onder. Hij had de pest aan Duitsers maar niet aan de Duitse zangeres Sara Leander: uren kon hij luisteren en wegdromen bij haar stem.

In zijn paspoort staat tot 1944 als beroep vermeld: radiomonteur. In die tijd wel heel erg uitzonderlijk, zeker voor iemand die was opgeleid tot meubelmaker. Alle kennis rondom radio en techniek had Piet zich zelf geleerd door te lezen, te onderzoeken en te doen. Zijn eerste kennis werd waarschijnlijk opgedaan met een elektrodoos die hij kreeg van zijn vader, gekocht bij Maussen! De elektronica fascineert hem. Hij bouwt zelf radio's, geluidsversterkers, luidsprekerkasten en draaitafels. Aan het einde van de oorlog is hij in het bezit van een zelfgebouwde ontvanger waarmee hij de bevrijders

op de voet kan volgen en hij legt hun vorderingen vast op een landkaart in zijn werkkamer. In 1948 bouwt hij zijn eerste bandrecorder en maakt voor Gronsveld unieke geluidsopnames. In 1952 legt hij een concert vast van het kerkelijk zangkoor waarvan hij zelf lid was. Ook zijn er uit die tijd al geluidsopnames van vogels in het bosje bij het kasteel en in het Savelsbos. Piets zonen beschikken over heel zeldzame geluidsopnames die Piet in de loop der jaren met door hem zelf gebouwde apparatuur maakte. Zijn talenten blijven niet onopgemerkt en Vic Jaspars ziet kansen voor zijn radiozaak. Samen maken zij reclame voor diens winkel. Geluidsboxen werden gemaakt en op de auto geplaatst om vervolgens Zuid-Limburg te doorkruisen en reclame te maken.

Na de oorlog treedt Piet in dienst van de PTT en gaat er werken als centralist, in het bedrijf dat hij tot zijn pensioen trouw zal blijven.

Op 5 augustus 1944 trouwen Piet en Marie. Op dezelfde dag trouwt ook zijn zus Fien met Zjeng Bouchoms. Aangezien huizen schaars zijn, trekken Piet en Marie in bij de ouders van Marie, nu Stationsstraat 2a.

Het leven van centralist geeft Piet kennelijk niet de vrijheid en de ruimte die hij zoekt want in 1946 wordt hij postbode in Gronsveld. Deze functie is ideaal voor de jonge ondernemende Piet: 's morgens in alle vroegte de post bezorgen zodat hij in de middag tijd heeft voor zijn

Kên d'r hön nog



1944. Trouwfoto Piet en Marie.

hobby's en zijn gezin. Uit het huwelijk van Piet en Marie worden zeven kinderen geboren: Nico, Bert, Jo, Elly, Monique, Fred en Ger. Zowel zijn oorspronkelijk vak van meubelmaker als zijn hobby's zet Piet in bij de opvoeding van zijn kinderen. Hij maakt zelf speelgoed, schaatsen, sleeën en glijbanen. Als hij met de kinderen gaat picknicken, houdt hij met zijn zelf geconstrueerde telefoon contact met het thuisfront. Piet geniet als hij ziet hoeveel plezier zijn kinderen hebben van al die dingen die hij voor hen bedenkt en maakt.



1944. Gezamenlijke trouwfoto Piet, Marie, Fien en Zjeng.

Als het er om gaat zijn kinderen te plezieren, bedenkt hij van alles. Zo springt hij in Eckelrade in een kermiskoers op de fiets van Jo en klopt daar tot ieders verbazing de gedoodverfde favoriet. Dit tot groot plezier van zijn trotse kinderen. Die fiets, meer dan halve eeuw oud, is er nog steeds! Piet geniet van carnaval en Marie begint al weken voor carnaval 'pekskes' te maken voor de kinderen en voor Piet. Als hij dan 's middags terugkomt van zijn ronde gaat de pet af, het 'pekske' aan en gaat hij als 'mömke' nogmaals op bezoek bij de mensen bij wie hij eerder die dag post heeft gebracht.

Het leven in huize Starmans is erg gezellig maar het wordt er wel erg krap. In 1953 komen in de Graaf van Bronckhorststraat de eerste nieuwbouwwoningen gereed. Samen met zijn zus Fien betrekken ze twee naast elkaar gelegen



1966. Schaatsen op de nieuwe ijsbaan op het Julianaplein.

Kên d'r hön nog

woningen. En niet veel later komt zus Emma daarachter wonen aan de Hogeweg. De sterke band die er was blijft bestaan en wordt alleen maar versterkt. Piet is een fervent duivenmelker en achter zijn huis bouwt hij een duiventil, een hele investering naast deze toch al dure hobby. 50 Jaar is hij lid van duivenclub 'de Zwaluw'. En als dan net die ene keer een duif in de prijzen valt, is Piet te laat om te klokken. Hij is met een van zijn ander hobby's bezig: koken. Als het niet zijn eigen hobby is, dan is het wel de hobby van de ander die hem bezighoudt. Buurman en

schoonbroer Zjeng vangt graag vogels. Allerlei technieken worden toegepast. Sijsjeslijm was wel bekend maar niet voorhanden. Geen probleem, Piet stelt een lijm samen die op de berk wordt gesmeerd en na enig testen is daar de sijsjeslijm waarmee Sjeng aan de slag kan. Samen met Sjeng gaat hij ook op jacht. Een geluk voor het wild was dat kennelijk hun verhalen sterker waren dan hun richtkwaliteiten: veel wild gezien maar vaak net gemist. Toch kwamen ze wel eens thuis met een konijn, een haas of een duif, die dan door Marie op een



1984. De familie bij elkaar ter gelegenheid van het 40-jarig huwelijksfeest.

heerlijke wijze werden bereid. Patronen werden gehaald in Luik. De grens werd zonder problemen gepasseerd door de patronen te verstoppen in de buizen van de fiets.

Terug naar de rode draad van de familie: muziek. Met een muzikale vader kon het niet anders dan dat Piet lid was van de harmonie. Hij was slagwerker en samen met zijn broer Jef was hij altijd van de partij. Later werden de zoons ook lid van de harmonie en op zomeravonden kon je genieten van hun repetities in de tuin bij Piet en Marie.

In 1980, zesendertig jaar nadat hij was begonnen als centralist, wordt Piet eervol ontslagen bij de PTT en kan hij gaan genieten van zijn pensioen, of, beter gezegd, hij kan zich nu helemaal gaan werpen op zijn hobby's. Na zijn pensionering ontdekt hij ook het 27Mc-bakje waarmee hij contacten legt tot Australië aan toe. Piet geniet van de kinderen om hem heen. Hij vindt het dan ook erg moeilijk als die het huis verlaten.

Als Marie op 9 december 1998 overlijdt, kan Piet dat heel moeilijk verwerken. Hij ziet dat het zijn kinderen goed gaat en verlangt naar hereniging met Marie. Als hij ziek wordt en duidelijk is dat er nog weinig voor hem kan worden gedaan, kiest hij voor rust. Deze rust vindt hij uiteindelijk op 1 september 1999.



1995. Piet met zijn duiven.

Piet, een niet zo opvallende man, trad niet zo sterk op de voorgrond maar was toch sterk aanwezig. Op zijn manier heeft hij, eerst alleen en later samen met zijn zoons, veel unieke geluidsfragmenten in Gronsveld vastgelegd.

Toon van Baal